

ΣτΕ 465/2024 Ολομ.

Πρόεδρος: Ε. Νίκα, Πρόεδρος ΣτΕ

Εισηγητής: Μ. Τριπολιτσιώτη, Σύμβουλος Επικρατείας

Με την 465/2024 απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας έγινε εν μέρει δεκτή αίτηση ακυρώσεως κατά πράξης του Προέδρου της Α.Δ.Α.Ε., με την οποία απορρίφθηκε το από 7.9.2022 αίτημα του αιτούντος, ευρωβουλευτή και Προέδρου του ΠΑΣΟΚ – ΚΙΝΑΛ, να του γνωστοποιηθούν, κατ' εφαρμογή των διατάξεων των παραγράφων 4 και 9 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994, η εισαγγελική διάταξη και ο πλήρης φάκελος με το υλικό που είχε συλλεγεί, μετά την επιβολή σε βάρος του του μέτρου άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών του.

Τα μέτρα άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών που λαμβάνουν χώρα κατ' εφαρμογή των διατάξεων του ν. 2225/1994 και επιβάλλουν στους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών συγκεκριμένες υποχρεώσεις, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2002/58/ΕΚ και του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), η οδηγία 2002/58 εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση συλλογής προσωπικών δεδομένων, εφόσον αυτή πραγματοποιείται μέσω παρόχων ηλεκτρονικών υπηρεσιών, περιλαμβανόμενης και της περίπτωσης όπου η συλλογή αυτή χωρεί βάσει υποχρέωσης που επιβάλλεται (στους παρόχους) από κρατικές υπηρεσίες για λόγους εθνικής ασφάλειας. Αντιθέτως, όταν τα κράτη μέλη θέτουν απευθείας σε εφαρμογή μέτρα που παρεκκλίνουν από το απόρρητο των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, χωρίς να επιβάλλουν υποχρεώσεις επεξεργασίας στους παρόχους τέτοιων υπηρεσιών, η προστασία των δεδομένων των προσώπων τα οποία αφορούν τα μέτρα αυτά δεν διέπεται από την οδηγία 2002/58, αλλά μόνον από το εθνικό δίκαιο, υπό την επιφύλαξη της εφαρμογής της οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 του ΕΚ και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τις αρμόδιες αρχές, όπερ σημαίνει ότι τα επίμαχα μέτρα πρέπει να τηρούν, μεταξύ άλλων, το εθνικό συνταγματικό δίκαιο και τις απαιτήσεις της ΕΣΔΑ.

Το άρθρο 15 παρ. 1 της οδηγίας 2002/58 επιτρέπει στα κράτη μέλη να εισάγουν εξαιρέσεις από την υποχρέωση διασφάλισης του απορρήτου των

δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, την οποία υπέχουν καταρχήν από το άρθρο 5 παρ. 1 αυτής, καθώς και από τις αντίστοιχες υποχρεώσεις που μνημονεύονται ιδίως στα άρθρα 6 και 9, όταν ο εν λόγω περιορισμός αποτελεί αναγκαίο, κατάλληλο και αναλογικό μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας, της εθνικής άμυνας και της δημόσιας ασφάλειας, και για την πρόληψη, διερεύνηση, διαπίστωση και δίωξη ποινικών αδικημάτων ή της χωρίς άδεια χρησιμοποίησης του συστήματος ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Υπό την επιφύλαξη της τήρησης των λοιπών απαιτήσεων του άρθρου 52 παρ. 1 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο σκοπός της διαφύλαξης της εθνικής ασφάλειας μπορεί να δικαιολογήσει μέτρα που συνεπάγονται επεμβάσεις στα θεμελιώδη δικαιώματα σοβαρότερες από εκείνες που θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν οι άλλοι σκοποί.

Όπως έχει επίσης κριθεί, οι αρμόδιες εθνικές αρχές, στις οποίες παρασχέθηκε από τους παρόχους ηλεκτρονικών επικοινωνιών πρόσβαση στα διατηρούμενα δεδομένα για τους προαναφερόμενους σκοπούς, οφείλουν, στο πλαίσιο των ισχυουσών εθνικών διαδικασιών, να ενημερώνουν σχετικά τα υποκείμενα των δεδομένων, εφόσον και από τη στιγμή που η ενημέρωση δεν μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τις έρευνες που οι εν λόγω αρχές διεξάγουν.

Ο σκοπός της διαφύλαξης της εθνικής ασφάλειας έχει αναγορευθεί από τη νομολογία του ΔΕΕ σε μείζονα σκοπό δημοσίου συμφέροντος, ο οποίος μπορεί να δικαιολογήσει μέτρα που συνεπάγονται επεμβάσεις στα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών, σοβαρότερες από εκείνες που θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν οι σκοποί της καταπολέμησης της εγκληματικότητας εν γένει, έστω και της σοβαρής, καθώς και της προστασίας της δημόσιας ασφάλειας. Ωστόσο, η ενημέρωση του θιγόμενου προσώπου, μετά τη λήξη του μέτρου, και υπό την προϋπόθεση ότι δεν διακυβεύεται πλέον ο σκοπός για τον οποίο αυτό επιβλήθηκε, αποτελεί απαραίτητο θεσμικό αντίβαρο, στο πλαίσιο του κράτους δικαίου, έναντι του ευρύτατου, κατά ανωτέρω, περιθωρίου εκτίμησης που διαθέτουν οι κρατικές αρχές να προβαίνουν σε άρση του απορρήτου της επικοινωνίας των πολιτών, όταν ιδιαίτερα σοβαροί λόγοι το επιβάλλουν. Τούτο διότι, σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας 2002/58, όπως ερμηνεύθηκαν από τη νομολογία του ΔΕΕ, η πλήρης απαγόρευση της εκ των

υστέρων ενημέρωσης του θιγόμενου για την επιβολή του μέτρου της άρσης του απορρήτου για λόγους εθνικής ασφάλειας, ακόμη και όταν δεν υφίσταται πλέον διακινδύνευση του σκοπού για τον οποίο επιβλήθηκε το μέτρο, συνιστά υπέρμετρο και αδικαιολόγητο περιορισμό του απαραβίαστου της επικοινωνίας (ειδικότερη γνώμη μιάς Συμβούλου).

Η ρύθμιση του άρθρου 87 του ν. 4790/2021, με το οποίο θεσπίστηκε στην περίπτωση επιβολής του μέτρου άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας η πλήρης απαγόρευση της δυνατότητας ενημέρωσης του θιγόμενου, μετά τη λήξη του μέτρου, ακόμη και όταν δεν υφίσταται διακινδύνευση των σκοπών εθνικής ασφάλειας που οδήγησαν στην επιβολή του, αποτελεί υπέρμετρο περιορισμό του απαραβίαστου της επικοινωνίας, που δεν δικαιολογείται στο πλαίσιο της λειτουργίας του κράτους δικαίου, και, συνεπώς, αντίκειται στα άρθρα 19 παρ. 1 του Συντάγματος, 5 παρ. 1 και 15 παρ. 1 της οδηγίας 2002/58, 7, 8 και 11 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 8 της ΕΣΔΑ και είναι ανίσχυρη. (συγκλίνουσα γνώμη ενός Συμβούλου). Επομένως, η προσβαλλόμενη πράξη, κατά το μέρος που ερείδεται στην ανωτέρω ανίσχυρη διάταξη, είναι μη νόμιμη, και για το λόγο αυτό, που βασίμως προβάλλεται, η κρινόμενη αίτηση πρέπει να γίνει εν μέρει δεκτή, η πράξη αυτή να ακυρωθεί εν μέρει και η υπόθεση να αναπεμφθεί στην Α.Δ.Α.Ε. για νέα, νόμιμη κρίση, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 9 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994, όπως ίσχυε πριν από την τροποποίησή της με την κριθείσα ως ανίσχυρη διάταξη του άρθρου 87 του ν. 4790/2021, διότι, όπως έγινε δεκτό, ο νεώτερος ν. 5002/2022 δεν είναι εφαρμοστέος σε εκκρεμή αιτήματα γνωστοποίησης στον θιγόμενο μέτρου άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών του ληφθέντος υπό προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς· τούτο δε διότι με τον νεώτερο αυτό νόμο εισήχθη ένα νέο νομοθετικό καθεστώς που καταλαμβάνει όλη τη διαδικασία επιβολής της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, από την υποβολή του σχετικού αιτήματος και την έγκριση του επίμαχου μέτρου έως την γνωστοποίηση της άρσης του. Το καθεστώς αυτό αποτελεί ένα σύστημα με εσωτερική συνοχή, οι ουσιαστικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις του οποίου προσιδιάζουν στις αιτήσεις άρσης του απορρήτου που υποβάλλονται δυνάμει του διατάξεών του, προκειμένου να διεκπεραιωθούν κατά τις ειδικές ρυθμίσεις του

και τις εγγυήσεις που το ίδιο θεσπίζει. Τούτο επιρρωνύεται από την απουσία μεταβατικών διατάξεων, ισχύει δε κατά μείζονα λόγο προκειμένου για πολιτικά πρόσωπα, όπως ο αιτών, για τα οποία προβλέπεται ειδική δημόσια αρχή για την κίνηση της διαδικασίας υποβολής του αιτήματος άρσης του απορρήτου και ειδικό όργανο για την χορήγηση της πρώτης από τις δύο συνολικά απαιτούμενες άδειες έγκρισής του.

Εξάλλου, η διάταξη της παρ. 9 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994, όπως ίσχυε πριν από την τροποποίησή της, εναρμονίζεται με την νομολογία του ΔΕΕ αναφορικά με τους περιορισμούς του απορρήτου των επικοινωνιών που διενεργούνται μέσω δημοσίου δικτύου επικοινωνιών, εφόσον ο θιγόμενος θα είναι σε θέση, υπό τους τιθέμενους σε αυτήν όρους, να γνωρίζει το αιτιολογικό της επιβολής του μέτρου της άρσης των επικοινωνιών του, ώστε να έχει τη δυνατότητα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας. (συγκλίνουσα γνώμη Αντιπροέδρου).

Η κατ' άρθρο 5 παρ. 4 του ν. 2225/1994, όπως τροποποιήθηκε αρχικά με το άρθρο 12 του ν. 3115/2003 και στη συνέχεια με το άρθρο 37 παρ. 1 του ν. 4786/2021, διαδικασία ενημέρωσης των αρχηγών των κοινοβουλευτικών κομμάτων, δεν αποσκοπεί στο να γνωστοποιείται στα πρόσωπα αυτά το κείμενο της εισαγγελικής διάταξης περί άρσης του απορρήτου. Η απλή ενημέρωση και, συνεπώς, η μη πρόσβαση των εν λόγω πολιτικών προσώπων στην εισαγγελική διάταξη αντιδιαστέλλεται σαφώς, κατά τις προβλέψεις του νόμου, τόσο από τη χορηγούμενη πλήρη πρόσβαση, σε όλο το κείμενο της διάταξης, στον Πρόεδρο και τα εξουσιοδοτημένα προς τούτο μέλη της Α.Δ.Α.Ε., καθώς στον Υπουργό Δικαιοσύνης, στον οποίο κοινοποιείται η εισαγγελική διάταξη, όσο και από τη χορηγούμενη περιορισμένη πρόσβαση, μόνο στο διατακτικό αυτής, στον διευθύνοντα το μέσο ανταπόκρισης ή επικοινωνίας και στον εποπτεύοντα το μέσο υπουργό. Συνεπώς, η προσβαλλόμενη πράξη, κατά το μέρος που απέρριψε το αίτημα του αιτούντος να ενημερωθούν ο Πρόεδρος της Βουλής και οι αρχηγοί των κοινοβουλευτικών κομμάτων για το περιεχόμενο της εισαγγελικής διάταξης περί άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών του, αιτιολογείται νομίμως, ο δε περί του αντιθέτου λόγος ακυρώσεως είναι απορριπτέος ως αβάσιμος.